

Aan Provinciale Staten

ONDERWERP	Notitie denkrichtingen, uitdagingen en kansen voor Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht	TELEFOONNUMMER	+31631970630
		E-MAILADRES	Conny.raijmaekers@provincie-utrecht.nl
		DOMEIN/OPGAVE	SLO
DATUM	23-05-2023	TEAM	SRO
DOCUMENTNUMMER	UTSP-2028850708-2054	PORTEFEUILLEHOUDER	Van Essen
VAN	Conny Raijmaekers		
NUMMER PS			
BIJLAGEN	1. Notitie 'Denkrichtingen, uitdagingen en kansen' Provincie Utrecht 2. Bijlage-Concept-beantwoording-vragen-NOVEX-startpakket-tweede-ijkmoment-provincie-Utrecht		

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting:

De Rijksoverheid heeft in december 2022 alle provincies gevraagd om de opgaven uit Nationale Programma's op het gebied van de fysieke leefomgeving ruimtelijk te vertalen, in te passen en te combineren met decentrale opgaven. Daarbij heeft ze gevraagd om in oktober 2023 een Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht hierover op te leveren. In dit proces zijn er drie ijkmomenten, waar op directeureniveau met het Rijk de voortgang wordt besproken. Tijdens het eerste ijkmoment in maart 2023 is het 'Scopedocument' besproken. U heeft hierover een Statenbrief ontvangen. Voor het tweede ijkmoment is de bijgevoegde 'Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen' opgesteld. Deze is besproken met het Rijk tijdens het directeurenoverleg op 24 mei en ook geagendeerd voor het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) Noordwest op 15 juni.

De notitie is opgesteld aan de hand van de werkwijze die in het Scopedocument is toegelicht. In de notitie is opgenomen voor welke uitdagingen de provincie Utrecht staat. Per uitdaging zijn de kansen om de uitdagingen aan te pakken en de daarbij horende randvoorwaarden benoemd. In de notitie treft u ook de stand van zaken aan voor de vier NOVEX-gebieden waar we als provincie bij betrokken zijn: Utrecht-Amersfoort, Arnhem-Nijmegen-Foodvalley, Groene Hart en Regio Schiphol. Daarnaast is in de bijlagen ook een concept-beantwoording opgenomen van de afzonderlijke vragen uit het 'Provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving' van het Rijk.

Het ruimtelijk voorstel is geen instrument uit de Omgevingswet, zoals de Omgevingsvisie dat wel is. Dit betekent aan de ene kant dat er geen procesvereisten, zoals terinzagelegging of het uitvoeren van een planMER zijn. Aan de andere kant betekent dit, dat het ruimtelijk voorstel in zichzelf niet kaderstellend is. Het voorstel aan uw Staten is om dit ook zo te houden en het kaderstellende document de Omgevingsvisie te laten zijn en blijven. Het ruimtelijk voorstel kan daarvoor agenderend zijn. Voor het wijzigen van de Omgevingsvisie zijn uw Staten aan zet en kunt u een breed participatietraject opzetten, net zoals bij het opstellen van de Omgevingsvisie in de periode 2018-2020.

Dit betekent dat wij bij het toezenden aan het Rijk van het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht in oktober 2023 deze agenderende status zullen benadrukken en dus een voorbehoud zullen maken voor wat betreft de opgenomen inhoudelijke lijnen die afwijken van het door u in 2021 vastgestelde Omgevingsbeleid.

De notitie is, net als het eerder opgestelde Scopedocument, een ambtelijk tussenproduct op weg naar het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. Tijdens de bespreking in de commissie ontvangen wij graag uw aandachtspunten bij dit tussenproduct. Die kunnen wij betrekken bij het vormgeven en in oktober vaststellen van het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht.

Inleiding:

Nederland, en Utrecht daarbinnen, staan voor grote en urgente opgaven: de invloed van klimaatverandering, de transitie van de landbouw en versterking van onze natuur, de draagkracht van ons water- en bodemsysteem, de energietransitie en de forse woningbouwopgave. Deze opgaven strijden om de beperkte ruimte in ons land. Dit speelt vanzelfsprekend sterk in onze centraal gelegen provincie. De aanpak van al deze opgaven heeft verstrekkende gevolgen voor de manier waarop we onze ruimte ordenen, gebruiken en beheren. Daarbij is aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en voor draagvlak cruciaal.

Op 12 december 2022 hebben wij van de Rijksoverheid het 'Provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving' in het kader van het programma NOVEX ontvangen. Dit gaat over deze grote opgaven waar Nederland voor staat. Wij hebben u hierover op 20 december 2022 een [Statenbrief](#) toegestuurd met informatie over de inhoud van het startpakket en over onze aanpak om te komen tot het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. De provincie Utrecht heeft een goede basis om deze opgaven aan te pakken. Die goede basis is er in kwaliteiten. Deze goede basis is er ook in visie en beleid. In onze Omgevingsvisie provincie Utrecht (maart 2021) hebben we oog voor balans tussen kwaliteiten en opgaven. En we zetten in op het combineren en concentreren van nieuwe ontwikkelingen. In het Scopedocument is vastgelegd dat onze Omgevingsvisie provincie Utrecht (maart 2021) als basis dient voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel. Op 7 maart 2023 bent u via [een Statenbrief](#) geïnformeerd over het Scopedocument.

We maken het ruimtelijk voorstel in opdracht van het Rijk, en zien dit tegelijkertijd als een tussenstap voor het eventueel wijzigen van onze Omgevingsvisie, daar waar dit noodzakelijk en gewenst is. Met onze aanpak werken we toe naar drie ijkmomenten die het Rijk heeft aangegeven. Deze ijkmomenten zijn overleggen op directieureniveau tussen Rijk en provincie. Het eerste ijkmoment vond plaats op 6 maart 2023. Dit eerste ijkmoment betrof de scopebepaling van de ruimtelijke opgave voor de provincie Utrecht. Dit ijkmoment had tot doel overeenstemming te bereiken over het beeld van de aanpak en het eindproduct. Bij het ijkmoment heeft de provincie de complimenten van het Rijk gekregen en heeft de aanpak tot instemming geleid.

In het Scopedocument is aangegeven dat we het proces voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht nadrukkelijk plaatsen in het kader van ons Omgevingsbeleid en onze Omgevingsvisie. We zien het Ruimtelijk Voorstel daarmee ook als een stap op weg naar het wijzigen van onze Omgevingsvisie. Op basis van het Ruimtelijk Voorstel dat in oktober gereed is, op basis van eerder door uw Staten vastgestelde kaderstelling naast de Omgevingsvisie en op basis van de ambities van het komende college, kan de agenda voor wijziging van de Omgevingsvisie bepaald worden. Aan het eind van het jaar ontvangt u een voorstel waarin deze punten opgenomen worden. Op basis daarvan kunt u beslissen of u in 2024 een wijzigingsproces voor de Omgevingsvisie wilt doorlopen en welke onderwerpen u daarin wilt opnemen.

Toelichting:

Inhoudelijke richtingen

De Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen bevat de eerste inhoudelijke richtingen voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. Deze richtingen zijn op verschillende niveaus opgenomen. Allereerst zijn er zeven algemene richtinggevendende principes en denkrichtingen opgenomen. Deze zijn gebaseerd op de Omgevingsvisie provincie Utrecht en op het Scopedocument voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht.

Vervolgens zijn er twintig uitdagingen opgenomen die voortkomen uit de confrontatie tussen het Startpakket en onze Omgevingsvisie. Deze uitdagingen zijn tenslotte van kansen voorzien om ze aan te pakken.

De zeven algemene richtinggevende principes en denkrichtingen zijn:

1. Gebiedsgerichte, integrale en toekomstgerichte oplossingen;
2. Utrechtse kwaliteiten behouden en versterken;
3. Concentreren en combineren van nieuwe ontwikkelingen;
4. klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke ontwikkeling;
5. Behoud en herstel van biodiversiteit;
6. Wisselwerking tussen processen;
7. Weergave in kaarten, beelden, teksten en kwantitatieve gegevens.

In het Scopedocument is een eerste analyse opgenomen van de thema's uit de Omgevingsvisie en de opgaven uit het Startpakket. Deze analyse is verder uitgewerkt, verrijkt met de inhoudelijke reacties op het Scopedocument en besproken in ateliers en werksessies met betrokkenen van provincie, regio's, gemeenten en waterpartners. Verschillende inhoudelijke experts zijn hierbij betrokken geweest en hebben een bijdrage geleverd. Dit heeft geleid tot de twintig in de notitie opgenomen uitdagingen met bijbehorende kansen. Deze zijn toegelicht in de tekst en verbeeld op thematische kaarten.

De uitdagingen en kansen zijn geformuleerd in samenwerking met regio's, gemeenten en waterpartners. De gezamenlijke partners willen dit verder brengen. In het gesprek met het Rijk over deze notitie wordt verkend in hoeverre deze opgaven en ambities ook met het Rijk in collectieve samenwerking verder gebracht kunnen worden.

De twintig uitdagingen zijn gestructureerd aan de hand van de zeven thema's uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Deze twintig uitdagingen kunnen vanzelfsprekend ook gestructureerd worden aan de hand van de perspectieven en thema's uit het startpakket. In de notitie is een tabel opgenomen die de raakvlakken tussen de uitdagingen en de onderdelen van het startpakket weergeeft.

Ter afronding van deze eerste inhoudelijke richtingen voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht is een stapelkaart in de notitie opgenomen. Binnen de twintig uitdagingen zijn op iedere kaart prioritaire locaties onderscheiden. Deze locaties zijn op de stapelkaart bijeen gebracht. Uit deze combinatie komt een aantal integrale samenhangende opgaven naar voren. Dit zijn gebieden waarin thema's en uitdagingen samenkomen. Deze zijn in de notitie kort omschreven. In de volgende fase wordt dit verder gebracht naar focus in gebieden op het schaalniveau van de provincie zelf en van de provincie in haar omgeving. Hierover wordt een derde tussenproduct opgesteld dat in september opgeleverd wordt. Dit vormt de volgende stap op weg naar het ruimtelijk voorstel.

Ter completering van het inhoudelijke beeld is in de notitie de bijlage 'Dashboard beantwoording vragen NOVEX-Startpakket' opgenomen. Dit dashboard hoort bij de los opgenomen bijlage 'Eerste beantwoording vragen NOVEX-Startpakket' Hierin zijn alle vragen uit het Startpakket van een eerste antwoord voorzien. Het dashboard geeft hiervan een samenvattend beeld.

Randvoorwaarden

Om de twintig uitdagingen aan te gaan en om het hieruit resulterende ruimtelijk voorstel te kunnen waarmaken, zijn wederzijdse inspanningen vanuit alle overheidslagen nodig. Het ruimtelijk arrangement dat over het ruimtelijk voorstel wordt gesloten betreft de wederzijdse inspanningen van Rijk en provincie. Een belangrijke component hiervan zal de randvoorwaarden betreffen. In de notitie zijn diverse randvoorwaarden opgenomen die ingevuld moeten worden. Het Startpakket levert namelijk nog onvoldoende duidelijkheid om concrete stappen te zetten in grote vraagstukken rondom bijvoorbeeld landbouw en stikstof, water en bodem sturend en de energiehoofdinfrastructuur. Deze vraagstukken hangen onderling samen en bepalen in welk tempo welke ambities gerealiseerd kunnen worden. Dit betreft de gehele breedte van de twintig geschetste uitdagingen, en dus alle drie de perspectieven uit het Startpakket. Het invullen van deze vraagstukken, en daarmee van de randvoorwaarden voor realisatie, is essentieel voor het waarmaken van de opgaven in de provincie Utrecht. Zonder snelle duidelijkheid bestaat er een reëel risico dat de ideeën van Rijk en provincie uiteen lopen en de inzet niet effectief is.

Participatie

In lijn met wat er in het startpakket staat, richten wij de participatie en samenwerking voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht op de Utrechtse regio's en gemeenten en de Utrechtse waterpartners (waterschappen, drinkwaterbedrijven en Rijkswaterstaat Midden-Nederland). Deze partijen zijn via werksessies en ateliers en via een reviewronde op de conceptstukken, bij het opstellen van deze notitie betrokken. De overige partners in de provincie (inwoners, ondernemers, belangenorganisaties, etc.) worden in het proces van wijziging van de Omgevingsvisie provincie Utrecht betrokken. Daarnaast werken we in dit proces in afstemming met onze buurprovincies, om ervoor te zorgen dat de ruimtelijke voorstellen waar nodig en mogelijk op elkaar aansluiten. In de diverse programma's en gebiedsuitwerkingen die als bouwstenen worden gebruikt voor het Ruimtelijk Voorstel, denk aan de RES'en, het UPLG en de Ontwikkelperspectieven voor de NOVEX-gebieden, vindt ook veel participatie en samenwerking plaats. In de notitie 'Denkrichtingen, uitdagingen en kansen' is in een overzicht aangegeven hoe verwante trajecten invulling geven aan participatie. Vanuit het ruimtelijk voorstel wordt hierbij aangesloten of wordt van de daar opleverde resultaten gebruik gemaakt.

Proces

In de inleiding is aangegeven dat we het proces voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht nadrukkelijk plaatsen in het kader van ons Omgevingsbeleid en onze Omgevingsvisie. We gebruiken onze Omgevingsvisie Provincie Utrecht, door uw Staten vastgesteld in maart 2021, als basis voor het Voorstel.

Voor het Rijk vormt de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) de basis voor dit traject. Om uitvoering te geven aan de NOVI heeft de regering het programma NOVEX vastgesteld. Dit vormt de koepel voor 26 nationale programma's, voor de overheidssamenwerking in diverse gebieden, nu NOVEX-gebieden geheten, en voor het verzoek aan de 12 provincies om een Ruimtelijk Voorstel te maken op basis van het 'Provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving'.

Zowel het Rijk, als wijzelf, plaatsen het uitvoeren van het programma NOVEX in het bredere perspectief van het Omgevingsbeleid. Voor het Rijk vormt de conclusie over 12 provinciale ruimtelijke voorstellen mede de basis voor het aanscherpen van de NOVI naar de nieuwe Nota Ruimte. Voor ons vormt het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht een deel van de opmaat naar het wijzigingen van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Daarnaast gebruiken wij hiervoor de eerder door uw Staten vastgestelde kaderstelling naast de Omgevingsvisie. En vanzelfsprekend vormen de ambities van het komende college ook een basis voor deze wijziging.

Om het proces van het maken van ruimtelijke voorstellen behapbaar te maken, heeft het Rijk drie ijkmomenten ingesteld. Deze ijkmomenten zijn overleggen op directieureniveau tussen Rijk en provincie. Het eerste ijkmoment vond begin maart plaats. Voor de provincie Utrecht was dit op 6 maart. Het tweede ijkmoment vond eind mei plaats. Voor de provincie Utrecht was dit op 24 mei. Het derde ijkmoment vindt eind september plaats. Hier is nog geen datum voor vastgelegd. Het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht moet opgeleverd worden op 13 oktober 2023.

Na oplevering van de 12 ruimtelijke voorstellen legt het Rijk deze bij elkaar om conclusies te kunnen trekken. Via het Interprovinciaal Overleg (IPO) doen de 12 provincies dit zelf ook. Het ruimtelijk voorstel vormt de basis voor het afsluiten van een ruimtelijk arrangement. Elke provincie sluit een eigen ruimtelijk arrangement met het Rijk af, op basis van het eigen ruimtelijk voorstel en op basis van de conclusie van het combineren van alle voorstellen.

In het Ruimtelijk Arrangement maken Rijk en provincie wederkerige bestuurlijke afspraken over de ruimtelijke inpassing en uitvoering van nationale en provinciale opgaven. De provincie zal hierbij ook namens haar regiopartners optreden voor wat betreft de afspraken die allen aangaan. Wat betreft de provincie zal dit ruimtelijk arrangement vooral ook over de randvoorwaarden bij ontwikkelingen gaan. Indien het Ruimtelijk Voorstel kaderstellende aspecten bevat - die dienen te landen in het Ruimtelijk Arrangement (afspraken tussen Rijk en provincie Utrecht) - die afwijken van het huidige beleid van de provincie, dan zal dit ter besluitvorming aan u worden voorgelegd voordat het Ruimtelijk Arrangement met het Rijk wordt gesloten. Dit zijn punten die vooruitlopend zijn op de aanpassing van de Omgevingsvisie.

NOVEX-gebieden

Er wordt voor vier NOVEX-gebieden die (deels) in onze provincie liggen, gewerkt aan een ontwikkelperspectief (en een uitvoeringsagenda (inclusief regionale investeringsagenda). De stand van zaken hiervan is opgenomen in de bijlage van de notitie 'Denkrichtingen, uitdagingen en kansen'. Het gaat om de NOVEX-gebieden:

- Het Groene Hart;
- Utrecht-Amersfoort;
- Arnhem-Nijmegen-Foodvalley;
- Regio Schiphol.

De Ontwikkelperspectieven zijn bouwstenen voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. Ook maken ze deel uit van het Ruimtelijk Voorstel dat in oktober opgeleverd wordt. Daarmee kunnen ze ook meelopen in het bepalen van de agenda voor wijziging van de Omgevingsvisie waarvoor u aan het eind van het jaar een voorstel ontvangt. Het is overigens vooralsnog niet de verwachting dat deze Ontwikkelperspectieven nieuw kaderstellend beleid gaan bevatten. Ze zullen vooral agenderend zijn voor de komende jaren.

Het Groene Hart is als NOVEX gebied aangewezen vanwege de complexiteit en urgentie van de opgave in het gebied waarbij het bodem- en watersysteem en het landschap leidend zijn. Op basis van reeds gedane onderzoeken wordt in opdracht van het Bestuurlijk Platform Groene Hart een Ontwikkelperspectief Groene Hart opgesteld. Hierbij vormen de afspraken gemaakt in de Bestuursvereenkomst Groene Hart (2022), de basis. Het Ontwikkelperspectief gaat de nadruk leggen op drie kernopgaven, te weten het stabiliseren van veenbodems, het robuust inrichten van het watersysteem en het doorontwikkelen van waardevolle gebiedskenmerken. In aanloop naar het tweede ijkmoment is in het proces de urgentie van de opgaven in het gebied benadrukt en zijn schuarpunten en kansen benoemt. Hiertoe heeft het Bestuurlijk Platform de notitie Denkrichtingen: urgenties, schuarpunten en kansen vastgesteld. Deze notitie is in de bijlage over de stand van zaken NOVEX-gebieden opgenomen. Deze notitie wordt geagendeerd in het BOL. Het Bestuurlijk Platform Groene Hart werkt vervolgens verder aan het Ontwikkelperspectief Groene Hart.

Het gebied Utrecht-Amersfoort is benoemd tot NOVEX-gebied vanwege de complexiteit en urgentie van de opgave voor verstedelijking, bereikbaarheid, groen en leefbaarheid (en de brede randvoorwaarden die daarvoor nodig zijn) en de gezamenlijke aanpak en verstedelijkingsstrategie die al is ontwikkeld. Het gaat om Utrecht Nabij (door uw Staten vastgesteld als onderdeel van de Omgevingsvisie, Statenvoorstel PS2021OGV02) en Amersfoort Centraal! (Statenvoorstel PS2021RGW07). Op basis van beide documenten is het Ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort opgesteld. Dit document is aanvullend op beide basisdocumenten en bevat de gedeelde uitdagingen en opgaven van de al eerder vastgestelde kaders, evenals een geïntegreerd kaartbeeld voor de regio's U10 en Amersfoort. Het Ontwikkelperspectief omvat geen nieuw beleid, agendeert de opgaven ten behoeve van gezonde verstedelijking en mobiliteit, en beziet daarbij ook de samenhangende en noodzakelijke opgaven op het gebied van bijvoorbeeld bodem en water, klimaat, energie en groen.

Het gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley is eveneens benoemd tot NOVEX-gebied vanwege de complexiteit en urgentie van de opgave voor verstedelijking, bereikbaarheid, groen en leefbaarheid (en de brede randvoorwaarden die daarvoor nodig zijn) en de gezamenlijke aanpak en verstedelijkingsstrategie die al is ontwikkeld. Voor dit gebied is de Verstedelijkingsstrategie 'Meer landschap, meer stad' (Statenvoorstel PS2022RGW146) opgesteld, gericht op realisatie van 100.000 woningen (40.000 woningen Regio Foodvalley) tot 2040 en bijbehorende arbeidsplaatsen. In deze strategie is natuurontwikkeling een belangrijk onderdeel. Voor delen van dit gebied ligt er ook een belangrijke opgave als het gaat om natuurversterking en landbouwtransitie. Het proces om te komen tot een Ontwikkelperspectief wordt gecoördineerd door de provincie Gelderland. In samenwerking met het Rijk, de provincie Utrecht, de twee regio's, gemeenten en waterschappen wordt een Ontwikkelperspectief uitgewerkt voor dit gebied met bijzondere aandacht voor verstedelijking, landelijk gebied en energie. De eerste versie van dit ontwikkelperspectief is naar verwachting in augustus gereed. Daarbij is de insteek dat deze geen nieuw beleid omvat, maar vooral opgaven benoemt waar Rijk en regio samen mee aan de slag moeten.

Regio Schiphol is voor ons een bijzonder NOVEX-gebied, omdat het gaat om een heel klein stukje van onze provincie: het uiterste puntje van gemeente De Ronde Venen. De provincie Noord-Holland trekt dit namens de regionale overheden. Met de ondertekening van een Bestuursovereenkomst (BOK) door het Rijk (IenW, BZK en EZK), de provincie Noord-Holland en de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS) op 10 oktober 2022 is een start gemaakt met het proces om te komen tot een ontwikkelperspectief. In het ontwikkelperspectief worden de 'luchtzijdige opgaven' uit het BOK aangepakt. Daarbij gaat het om samenhang verbetering leefomgevingskwaliteit met ander programma's en geografische mogelijkheden Schiphol; ruimtelijke ontwikkeling, leefbaarheid en woningbouw; aanpak van de geluidbelasting Schiphol; aanpak van luchtkwaliteit en ultrafijn stof en aanpassingen ruimtelijke beperkingen.

Vervolgprocedure / voortgang:

In iedere stap om te komen tot het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht ontvangen uw Staten een Statenbrief deze wordt ter bespreking geagendeerd. Ook wordt er een informatiesessie aangeboden om uitleg te geven en u in de gelegenheid te stellen uw vragen te stellen. De informatiesessie met betrekking tot de notitie 'Denkrichtingen, uitdagingen en kansen voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht' vindt op 14 juni plaats voorafgaand aan uw bespreking in de Statencommissie Omgevingsvisie. In september vindt het derde ijkmoment plaats. Voor dit ijkmoment wordt een derde tussenproduct voor het ruimtelijk voorstel opgesteld. De volgende statenbrief die gaat over dit tussenproduct kunt u in september verwachten.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen